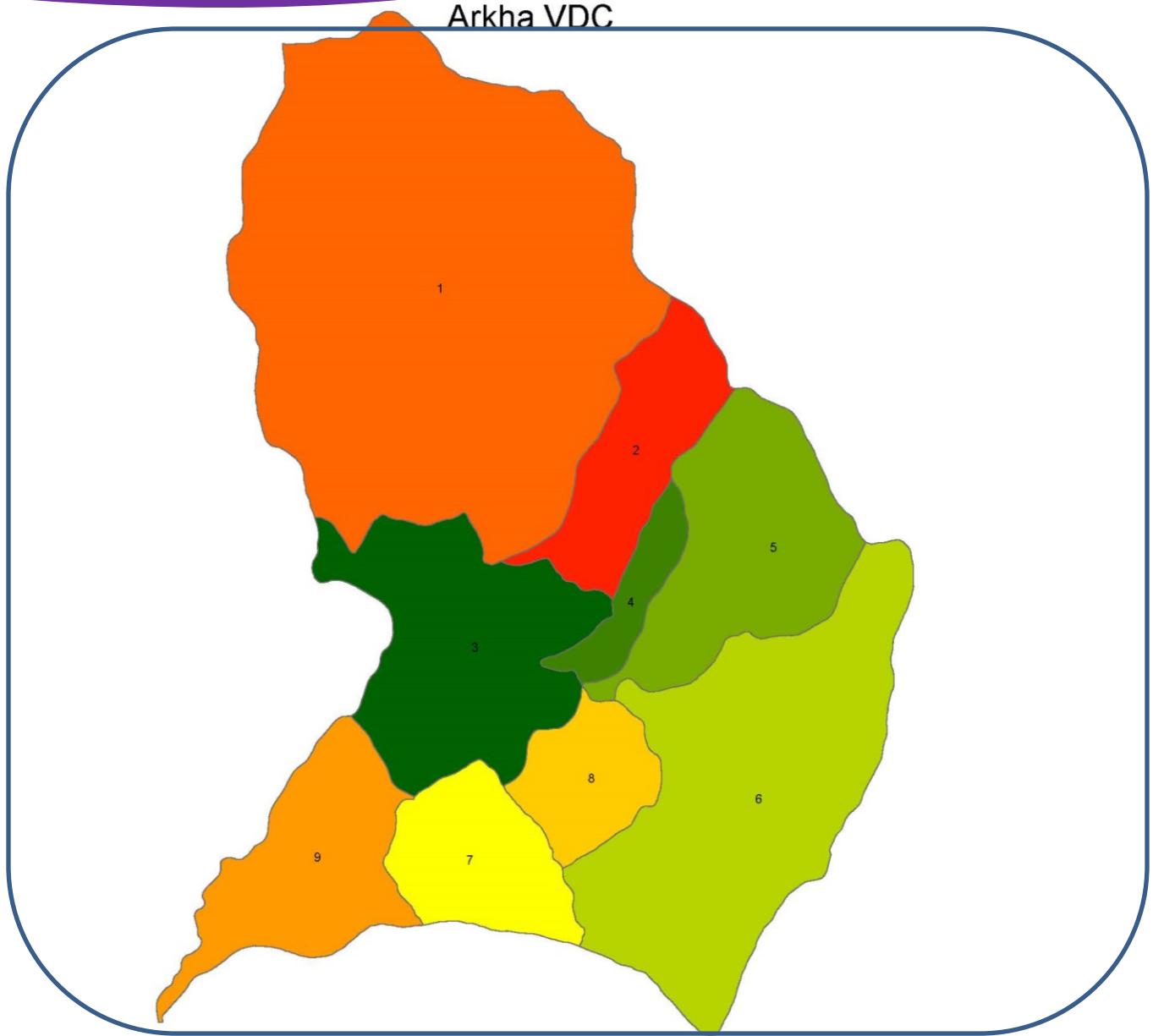

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना प्रतिवेदन अर्खा गाविस

प्युठान
जिल्ला

Arkha VDC

तयार गर्ने :

गाउँ विकास समितिको कार्यालय, अर्खा

तयार गरिएको मिति : २०७२ / /

विषयसूची

१. गा वि स को पाश्वं चित्र	4
१.१ गा वि स को परिचय	4
१.२ सामाजिक तथा आर्थिक विशेषताहरु	4
१.२.१ जनसंख्या	4
२. गा वि स को खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था	5
२.१ विद्यमान जलश्रोतको परिचय	5
२.१.१ जलश्रोतहरुको विप्लवेशण र यसका प्रकार	5
२.१.२ क्षमताको आधारमा मूहानको वर्गिकरण	6
२.१.३ गूणस्तरका आधारमा मूहान	6
२.१.४ सम्भाव्य उपयोगका आधारमा मूहान	7
२.१.५ श्रोतमा विवाद	7
२.२ खानेपानी	7
२.२.१ खानेपानीको विद्यमान अवस्था	7
२.२.२ विद्यमान खानेपानी सुविधास्तर	8
२.२.३ विद्यमान खानेपानी योजनाहरुको संचालन अवस्था	9
२.३ सरसफाई तथा स्वच्छता	11
२.३.१ गा वि स को सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था	11
२.३.२ सार्वजनिक तथा संस्थागत सौचालय	12
३. खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना	12
३.१ प्राक्कथन	12
३.२ परिचय	12
३.३ गाविस वास योजनाको उद्देश्य	13
३.४ विधि	14
३.५ सिमितता	15
३.६ गाविसको पञ्चवर्षीय योजना तर्जुमा	15
३.६.१ खानेपानी	15
३.६.२ सरसफाई तथा स्वच्छता कार्य योजना	17
३.६.३ अनुगमन र मूल्यांकन:	19

३.६.४ पूर्ण सरसफाई पश्चातको कियाकलापहरु:	19
३.६.५ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण कार्य योजना.....	19
३.६.६ संभावित सहयोगी निकायहरु	20
अनुसूचि १ पूर्ण सरसफाईको लागि वडा र गाविस तहको कार्ययोजना	22
अनुसूचि: २ गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाई योजना चक्र	25
अनुसूचि-२, अखारा गाविसको घरधुरी तथा जनसंख्या.....	26
अनुसूचि ३ अखारा गा वि स मा पहिचान भएका पानीका श्रोतहरु	29

अध्याय एक

१. गा वि स को पार्श्व चित्र

१.१ गा वि स को परिचय

प्यूठान जिल्लाका ४२ वटा गाविसहरु मध्ये जिल्ला सदरमुकामबाट उत्तर पुर्वतर्फ रहेको अर्खा गाविसको पूर्वमा गुल्मी जिल्ला, उत्तरमा वारलुङ्ग जिल्ला, पश्चिममा रजवारा गाविस र गुल्मीको अगलुङ्ग गाविस दक्षिणमा रहेको छ ।

१.२ सामाजिक तथा आर्थिक विशेषताहरु

१.२.१ जनसंख्या

अर्खा गाविस जिल्लाको मध्यम जनसंख्या भएको गाविस मध्ये पर्दछ । यस गाविसको जम्मा जनसंख्या २०६८ को जनगणना अनुसार घरधुरी ९०० र जनसंख्या ५६५१ रहेको छ, साथै औसत परिवार संख्या ६.२७ रहेको छ । यो गाविसमा विशेषत मगर, तामाङ्ग र कामिहरुको वसोवास रहेको छ । २०६८ सालको जनगणना अनुसार यस गाविसको वडा अनुसार जनसंख्याको विवरण तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका: १ वडा अनुसार जनसंख्या

वडा नं.	घरधुरी संख्या	जम्मा जनसंख्या	पूरुष	महिला
१	११०	७५७	३४५	४१२
२	९२	५७०	२३२	३३८
३	९१	५६३	२४५	३१८
४	८९	५८९	२४२	३४७
५	८८	५६२	२७४	२८८
६	१२२	८१५	३८९	४२६
७	७७	४६४	२२०	२४४
८	१५०	८३९	४०५	४३४
९	८१	४९२	२२९	२६३
जम्मा	९००	५६५१	२५८१	३०७०

श्रोत : केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग, राष्ट्रिय जनगणना २०६८

त्यसैगरी फिल्ड अध्ययन २०७२ अनुसार यस गाविसमा जम्मा घरधुरी संख्या ९६० देखिएको छ । वडा अनुसार घरधुरी विवरण तलको तालिकाम देखाईएको छ ।

तालिका नं : २ वडा अनुसार घरधुरी संख्या

श्रोत : फिल्ड अध्ययन २०७२

यस गाविसको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ । मुख्य गाविसको मुख्य वालिमा मकै, कोदो, गहुँ, जौ आदि अन्नवाली हुन् । तरकारी बालीमा आलु, प्याज, टमाटर र हरियो सागपातहरु पर्दछन् । दलहन अन्तर्गत यहां उत्पादन हुने सिमी, भटमास, बोडी उत्पादन हुने गर्दछन् । पशुपालनमा मुख्यत गाई, गोरु, भैंसी, रांगा, बाखा, भेडा आदि पाल्ने गर्दछन् । पेशागत दृष्टिले संलग्नता कृषिको भएपनि आम्दानीको दृष्टिले सबैभन्दा बढि आम्दानी वैदेशिक रोजगार क्षेत्रको देखिन्छ । गाविस बासीको सरदर प्रतिव्यक्ति आम्दानी जिल्लाका अन्य गाविस को तुलनामा न्युन छ । भने गौमुखिलाई पर्यटन क्षेत्रको लागि विकास गरीने योजना गाविसले लिएको छ ।

अध्याय दुई

२. गा. वि. स को खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था

२.१ विद्यमान जलश्रोतको परिचय

२.१.१ जलश्रोतहरुको बिष्टेशण र यसका प्रकार

यस गा.वि.स.मा जम्मा ९७ पानीका श्रोतहरु पहिचान गरिएका छन् । वडा अनुसार वितरणको हिसावले हेर्दा सबै वडाहरुमा मुहान रहेको पाईयो भने सबैभन्दा वडि २४ वटा मुलहरु वडा नं ८ मा रहेको पाईयो । । समुदायले पहिचान गरेका पानीका श्रोतहरुको विस्तृत विवरण अनुसूची उल्लेख गरीएको छ ।

जलश्रोतहरुको बर्गीकरण

वडा नं	मुल	खोल्सी	खोला	नदी	पोखरी	अन्य	जम्मा
१	१०	०	०	०	०	०	१०
२	७	०	०	०	०	०	७
३	८	०	०	०	०	०	८
४	६	०	०	०	०	०	६
५	१५	०	०	०	०	०	१५
६	११	०	०	०	०	०	११
७	६	०	०	०	०	०	६
८	२४	०	०	०	०	०	२४
९	१०	०	०	०	०	०	१०
जम्मा	९७	०	०	०	०	०	९७

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण २०१५

वडा नं.	१	२	३	४	५	६	७	८	९	जम्मा
घरधुरी संख्या	१२६	९९	१००	१०७	१०	१३३	७६	१४५	८४	९६०

२.१.२ क्षमताको आधारमा मूहानको वर्गीकरण

पहिचान भएका श्रोतहरुको क्षमता मापन गरी विश्लेषण गर्दा श्रोतहरुको क्षमता ०.१ लिटर प्रति सेकेण्ड भन्दा कम भएको श्रोतहरु उल्लेख गरीएको छैन, ३१ वटा श्रोतहरुको क्षमता ०.१ देखि ०.५ लिटर प्रति सेकेण्ड, ४ वटा श्रोतहरुको क्षमता ०.५ देखि १ लिटर प्रति सेकेण्ड र क्षमता १ लिटर प्रति सेकेण्ड भन्दा माथी रहेका श्रोतहरु नभएको पाईयो ।

क्षमताको आधारमा जलश्रोतहरुको वर्गीकरण

वडा नं	०.१ भन्दा कम	०.१ - ०.५	०.५ - १	१ भन्दा बढि	जम्मा
१	०	६	२	२	१०
२	०	६	०	१	७
३	०	८	०	०	८
४	०	२	०	४	६
५	०	५	४	६	१५
६	०	७	२	२	११
७	०	३	३	०	६
८	०	२३	१	०	२४
९	०	१०	०	०	१०
जम्मा	०	७०	१२	१५	१७

श्रोतः फिल्ड सर्वेक्षण २०१५

२.१.३ गुणस्तरका आधारमा मूहान

प्राविधिक विश्लेषणको धेरै महत्वपूर्ण कार्य पानीको गुणस्तर विश्लेषण गर्नु हो । तर पानीको गुणस्तर विश्लेषण मुहान अवस्थित रहेको स्थानको अवलोकन, श्रोतको वरिपरि रहेको वन, जंगल, सफाईपन, श्रोतको संरक्षण, हाल पानी उपयोगका चलनहरु, मुहानको वरिपरिका बस्तिहरु, दिसाको कारणबाट प्रदूषण हुनसक्ने संभावना र सडेगलेका सिनो आदिबाट गुणस्तरको विश्लेषण गरिएको छ ।

गुणस्तरको आधारमा जलश्रोतहरुको वर्गीकरण

वडा नं	राम्रो	मध्यम	नराम्रो	धेरै नराम्रो	जम्मा
१	४	६	०	०	१०
२	०	७	०	०	७
३	०	८	०	०	८
४	३	३	०	०	६
५	१	१०	४	०	१५
६	४	७	०	०	११
७	०	६	०	०	६
८	४	२०	०	०	२४

९	०	१०	०	०	१०
जम्मा	१६	७७	४	०	९७

२.१.४ संभाव्य उपयोगका आधारमा मूहान

गा वि स मा पहिचान भएका जम्मा ९७ वटा पानीका श्रोतहरु मध्ये २९ वटा श्रोतहरु विवामान खानेपानी योजनाहरुमा प्रयोग भएका देखिन्छन् त्यस्तै गरि २० वटा श्रोतहरु नयाँ खानेपानी योजनाहरुमा प्रस्तावित गरिएका छन् । अन्य श्रोतहरुको पनि भविष्यमा गएर खानेपानी, सरसफाई, उद्योग, सिंचाई, जलशक्ति, वातावरण तथा पर्यावरण आदिमा संभाव्य प्रयोग हुन सक्ने देखिन्छ ।

२.१.५ श्रोतमा विवाद

फिल्ड अध्ययनको समयमा स्थानिय समुदायको सहयोगमा गा वि स मा जम्मा ९७ पानीका श्रोतहरु पहिचान गरिएको थियो । श्रोत पहिचानको समयमा ती श्रोतहरुमा विवाद छ छैन भनि एकिन गरिएको थियो र विवाद कम गर्न योजनाहरुको छनौट गर्दा सहभागितात्मक योजना तर्जुमा प्रकृयालाई ध्यान दिइएको थियो । हाल कुनै श्रोतहरुमा विवाद नदेएखिए पनि भविष्यमा आयोजना निर्माण अथवा संचालन गर्दा श्रोतमा विवाद आएमा स्थानिय समुदायको सहभागितामा गा वि स स्तरमै छलफल गरी विवादको अन्त्य गरिने छ भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

२.२ खानेपानी

२.२.१ खानेपानीको विवामान अवस्था

यस गाविसका जम्मा ९६० घरधुरी मध्ये खानेपानी सेवा प्राप्त घरधुरी ३८९ अर्थात ४०१५२, र सेवावाट बन्चित घरधुरी ५७१ अर्थात ५९।४७ रहेको छ । यसको विवरण अनुसूचीमा दिइएको छ ।

विवामानमा खानेपानीको उपलब्धता

वडा नं	जम्मा घरधुरी संख्या	खानेपानी सुविधा पुगेका घरधुरी संख्या	खानेपानी सुविधा नपुगेका घरधुरी संख्या
१	१२६	३०	९६
२	९९	९१	८
३	१००	४८	५२
४	१०७	०	१०७
५	९०	४७	४३
६	१३३	१३३	०
७	७६	०	७६
८	१४५	४०	१०५
९	८४	०	८४
जम्मा	९६०	३८९	५७१
प्रतिशत	१००	४०१५२	५९।४७

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण २०१५

२.२.२ विद्यमान खानेपानी सुविधास्तर

अखाँ गा वि स को विद्यमान खानेपानी सुविधास्तरको वर्गीकरण गर्दा ५१ टोल मध्ये १० वटा टोल को अवस्था राम्रो, १६ वटा टोलको अवस्था मध्यम स्तरको, २५ वटा टोलको अवस्था नराम्रो रहेको छ। यी टोलहरूलाई प्राथमिकतामा राखी कार्यक्रम बनाउनु पर्ने देखिन्छ। सुविधास्तरको वर्गीकरण गर्दा निम्न वमोजिमका सुचकहरु प्रयोग गरिएको छ। सेवास्तर विश्लेषण गर्ने सुचकहरु

सेवास्तर	पानी ओसार्न लाग्ने औसत समय (मिनटमा)	परिमाण (लि. /घ्य/दि न)	पानीको गुणस्तर	विश्वसनियता महिना/वर्ष	निरन्तरता (घंटा/दिन)
राम्रो (SL 1)	१५ मिनट सम्म	४५ वा सो भन्दा माथि	प्रदुषित नभएको	१२	६ वा सो भन्दा बढि
(तह २) स्वीकार्य	१६ देखि ३० मिनट सम्म	२५ देखि ४४ लि. सम्म	प्रदुषण हुने सम्भावना भएमा	११	५ देखि ६ घंटा सम्म
(तह ३) नराम्रो	३१ देखि ४५ मि. सम्म	१५ देखि २४ ली. सम्म	प्रदुषण हुने सम्भावना उच्च भएमा	१०	४ देखि ५ घंटा सम्म
(तह ४) धेरै नराम्रो	४५ मि. भन्दा माथि	१५ ली. भन्दा कम	वर्तमानमा प्रदुषण अवस्थामा रहेको	२ महिना भन्दा बढि	४ घंटा भन्दा कम

माथिको सुचकलाई आधार मानी वार्ड अनुसार टोलहरूको सुविधास्तर विश्लेषण गर्दा तपशिल वमोजिमको अवस्था देखिएको थियो।

खानेपानी सुविधास्तर निर्धारण

वडा नं	टोल संख्या	राम्रो	मध्यम	नराम्रो	धेरै नराम्रो
१	६	२	२	२	०
२	४	३	१	०	०
३	७	०	२	५	०
४	५	०	२	३	०
५	५	१	३	१	०
६	८	४	१	३	०

७	३	०	०	३	०
८	८	०	३	५	०
९	५	०	२	३	०
जम्मा	५१	१०	१६	२५	

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण २०१५

२.२.३ विद्यमान खानेपानी योजनाहरूको संचालन अवस्था

विद्यमान संचालनमा रहेका ११ वटा योजनाहरू मध्ये १ वटा योजनाको अवस्था नराम्बो, ८ वटा योजनाको भौतिक अवस्था सन्तोषजनक भएको देखियो उक्त योजनाहरू आवश्यक रूपमा मर्मत सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ भने २ वटा योजनाको अवस्था राम्रो छ । यी योजनाहरूबाट ३८९ घरधुरी लाभान्वित भएका देखिन्छन् । हाल सञ्चालनमा रहेका ३ वटा उपभोक्ता समिति दर्ता तथा गठन भएको पाईयो भने अरु योजनाहरू मध्ये कुनैपनि योजनामा उपभोक्ता समितिहरू दर्ता तथा सकृद छैनन् र मर्मत संभार कार्यकर्ता पनि काम गरिरहेका देखिन्नन् । यी योजनाहरूलाई संचालन र मर्मत गर्न नियमित मर्मत संभार कोष पनि उठ्ने गरेको देखिदैन । हाल धेर थोर संचालनमा रहेका देखिएपनि निर्माण भएको २०३ वर्षमै त्यस्को मर्मत गर्नुपर्ने अवस्था देखिनु व्यवस्थापन पक्ष एकदमै कमजोर हुनुले हो । तालिकामा विद्यमान योजनाहरूको भौतिक अवस्था, प्रयोग भएको मुहान र निर्माण भएको वर्ष उल्लेख छ ।

विद्यमान खानेपानी योजनाको सुचारुपना तथा निर्माण अवधि

क्र सं	योजनाको नाम	प्रयोग भएको श्रोत	योजनाको क्रिसम	वार्ड	घरधुरी	निर्माण वर्ष	भौतिक अवस्था (राम्रो/ सन्तोषजनक/ नराम्बो)	सुधार गर्नु पर्ने
१	खूर्पेश खापा तथा सरसफाई परियोजना	दोन्दरे मूल	मूल	२	२०	२०६६	सन्तोषजनक	छ
२	काथलखोला खापा तथा सरसफाई परियोजना	काथलखोला	मूल	२	७१	२०६४	सन्तोषजनक	छ
३	सानुखोला खापा योजना	सानुखोला	मूल	३	४८	२०६७	राम्रो	छ
४	खालवाड खापा योजना	तेल मूल	मूल	५	२४	२०६५	सन्तोषजनक	छ
५	जेटाखर्क खापा योजना	सौरला	मूल	५	२३	२०६८	सन्तोषजनक	छ
६	खोलाखर्क खापा योजना	ग्लाइछुड	मूल	६	२९	२०६५	सन्तोषजनक	छ
७	रातामाटादह खापा योजना	भाडेखोर्य	मूल	६	४१	२०६६	नराम्बो	छ
८	कैलाशदह खापा योजना	सूगूरिछ्ने मूल	मूल	६	१९	२०६६	सन्तोषजनक	छ

९	ठूलासिम खापा योजना	ठूलासिम	मूल	६	३२	२०६६	सन्तोषजनक	छ
१०	वगालेओखर खापा योजना	वगालेओखर	मूल	८	४०	२०६४	सन्तोषजनक	छ
११	लेखपोखरा खापा योजना	अमिलेवगर	मूल	१	३०	२०७१	राम्रो	छैन

श्रोत: फिल्ड सर्भेक्षण २०१५

त्यसै गरी तलको तालिका मा यि योजनाहरुबाट समेटिएका घरधुरी, टोल र सहयोगी निकायहरु देखाइएको छ।

विद्यमान खानेपानी योजनाको सेवा क्षेत्र र सहयोगी निकाय

योजनाको नाम	वार्ड नं.	घरधुरी	योजनाबाट लाभान्वित टोलहरुको नाम	सहयोगी निकाय
खूर्पेश खापा तथा सरसफाई परियोजना	२	२०	मसिनामेला, खूर्पेश	गरीबी निवारण कोष
काथलखोला खापा तथा सरसफाई परियोजना	२	७१	डाङागाउ र वास	गरीबी निवारण कोष
सानूखोला खापा योजना	३	४८	सवरा र चोखेना	गरीबी निवारण कोष
खालवाड खापा योजना	५	२४	खालवाड	गाविस
जेटाखर्क खापा योजना	५	२३	धाराखर्कटोल, पैयुपाटा	गरीबी निवारण कोष
खोलाखर्क खापा योजना	६	२९	पैयुपाटा, खलू	गरीबी निवारण कोष
रातामाटादह खापा योजना	६	४१	भूसेखर्क	गरीबी निवारण कोष
कैलाशदह खापा योजना	६	१९	हापढूड, चौतारा ढूडवाड	गरीबी निवारण कोष
ठूलासिम खापा योजना	६	३२	र्लाडच्छूड	गरीबी निवारण कोष
वगालेओखर खापा योजना	८	४०	पोखरी र सिमटोल	गाविस
लेखपोखरा खापा योजना	१	३०	छहरा र लेखपोखराटोल	व्रिटिस वेलफेर

श्रोत: फिल्ड सर्भेक्षण २०१५

विद्यमान योजनाहरुको संचरनाहरुको अवस्थाको विवरण यस प्रकार रहेको छ।

खानेपानी संरचनाहरुको अवस्था

योजनाको नाम	ईन्टेक (संख्या राम्रो □ मध्यम □ नराम्रो)	रिजरभ्वाएर (संख्या □ राम्रो □ मध्यम □ नरा म्रो)	धारा (संख्या □ राम्रो □ मध्यम □ नराम्र ो)	अन्य संरचना (संख्या □ राम्रो □ मध्यम □ नरा म्रो)
खूर्पेश खापा तथा सरसफाई परियोजना	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम
काथलखोला खापा तथा सरसफाई परियोजना	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम
सानूखोला खापा योजना	राम्रो	राम्रो	राम्रो	राम्रो

खालवाड खापा योजना	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम
जेटाखर्क खापा योजना	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम
खोलाखर्क खापा योजना	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम
रातामाटादह खापा योजना	नराम्रो	मध्यम	मध्यम	मध्यम
कैलाशदह खापा योजना	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम
ठूलासिम खापा योजना	राम्रो	राम्रो	मध्यम	मध्यम
वगालेओखर खापा योजना	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम
लेखपोखरा खापा योजना	राम्रो	राम्रो	राम्रो	राम्रो

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण २०१५

सबै विद्यमान योजनाहरूको पाइपलाईनमा चुना जम्ने समस्या नभएपनि केही ठाउमा पाईप खुल्ला देखिएका र केही ठाउमा चुहिएको पनि छ । तथापी पाईप काटिने, छिट्टै बिग्रने तथा पानी प्रदुषित हुने खतरा उच्च देखिन्छ । त्यसैले समयमा नै मर्मत संभार गर्न आवस्यक छ । तलको तालिकाले सबै विद्यमान खानेपानी योजनाको पाईपलाईनको अवस्था दर्शाउँछ ।

पाइपलाईनको अवस्था

योजनाको नाम	पाइपलाईनमा चूनाजम्ने समस्या छ, छैन	पोलिथिन पाईप खुल्ला देखिएको छैन /केहि ठाउमा/धेरै ठाउमा	पाइपलाईन चुहिएको छैन /केहि ठाउमा/धेरै ठाउमा
खुर्पेश खापा तथा सरसफाई परियोजना	छैन	केहि ठाउमा देखिएको	केहि ठाउमा चुहिएको
काथलखोला खापा तथा सरसफाई परियोजना	छैन	केहि ठाउमा देखिएको	केहि ठाउमा चुहिएको
सानूखोला खापा योजना	छैन	खुल्ला नदेखिएको	छैन
खालवाड खापा योजना	छैन	केहि ठाउमा देखिएको	केहि ठाउमा चुहिएको
जेटाखर्क खापा योजना	छैन	केहि ठाउमा देखिएको	केहि ठाउमा चुहिएको
खोलाखर्क खापा योजना	छैन	केहि ठाउमा देखिएको	केहि ठाउमा चुहिएको
रातामाटादह खापा योजना	छैन	केहि ठाउमा देखिएको	धेरै ठाउमा चुहिएको
कैलाशदह खापा योजना	छैन	खुल्ला नदेखिएको	छैन
ठूलासिम खापा योजना	छैन	खुल्ला नदेखिएको	छैन
वगालेओखर खापा योजना	छैन	धेरै ठाउमा खुला देखीएको	केहि ठाउमा चुहिएको
लेखपोखरा खापा योजना	छैन	खुल्ला नदेखिएको	छैन

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण २०१५

२.३ सरसफाई तथा स्वच्छता

२.३.१ गा वि स को सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था

गाविसलाई खुलादिशा मुक्त गाविस घोषणा गरीसकिएको हुदा जम्मा ९९९ घरधुरीमा शौचालय प्रयोग गरेको पाईएको छ । भने ४९ घरधुरीमा शौचालय प्रयोग भएको पाईएन । शौचालय भएका सबै घरपरिवारले नै चर्पिको नियमित प्रयोग गर्ने गरेको पाईएपनि कुनै कुनै वडामा कहिले काहि वाहिर खुल्ला दिशा देखिन्छ । चर्पिको प्रयोग पछि सावुनपानिले हात धुने गरेको भएता पनि अन्य जोखिमपुर्ण अवस्थामा हात धुने गर्ने गरेको पाईदैन । घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने, घर भित्र र बाहिरका

ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने, खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने, भाडा सुकाउने चांग भएका परिवार अत्यन्तै न्यून रहेका छन् । यो अवस्थाले वासन्दिहरु व्यक्तिगत सरसफाई तथा वातावरणीय सरसफाइमा उन्मुख रहेको देखाउँछ तापनि यसको वारेमा क्षमता मुलक अभियान चलाउनुपर्ने देखिन्छ । यसलाई निरन्तरता र वृद्धि गर्न थप प्रयत्न गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.३.२ सार्वजनिक तथा संस्थागत सौचालय

ऋखा गाविसमा कुनैपनि सार्वजनिक सौचालय बनेका देखिएनन् । गाविसमा र विद्यालयहरु शौचालयको प्रयोग भएको देखिन्छ । तर सबै सौचालयहरुमा पानीको सुविधा र सावुन पानीले हात धुने व्यवस्था छैन । साथै सबै संस्थागत चर्पीहरु लैंगिक तथा भिन्न क्षमता मैत्री पनि छैनन् ।

अध्याय तिन

३. खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना

३.१ प्राक्कथन

गाउँ विकास समिति स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना (VDC WASH Plan) तयार प्रकृया नेपालको राष्ट्रिय सरसफाई गुरु योजना २०६८ को मर्मअनुसार तय गरिएको छ । यो वास योजना तयार गर्दा मध्य तथा सुदूर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा सञ्चालित ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजनाले विगत वर्षहरुमा गाविस स्तरीय जलस्रोत उपयोग गुरु योजना तयार गर्दाका उत्तम अभ्यास र सिकाइहरुलाई समाविष्ट गरिएको छ । यस्का साथै पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना पहिलो चरणमा गाउँ विकास समिति स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना तयार गर्दा अपनाइएका विधिहरुलाई समेत समावेश गरी तयार गरिएको छ ।

पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना दोस्रो चरणले कार्यक्रम लागु भएका गाविसहरुलाई समावेशी तथा वृहत गाविस स्तरीय वास योजना तर्जुमा गर्न सहयोग गर्नका लागि यो ‘गाविस वास योजना तर्जुमा गरिएको छ । यसको क्षेत्रलाई विस्तार गरी सरसफाइमात्र अथवा खानेपानी योजनामात्र नभइ गाविसको समष्टिगतरूपमा एकिकृत खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना जुन सबै वडाहरु, टोलहरुलाई समेटेर मानव अधिकारमा आधारित वास कार्यक्रमलाई ध्यानमा राखेर तयार गरिएको छ । यसमा पानी सुरक्षा योजना, प्रकोप न्यूनीकरण तथा वातावरणीय परिवर्तन जस्ता सवालहरुलाई समेत समावेश गरिएको छ ।

३.२ परिचय

गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाईका सुविधाहरु मानिसका अधिकार हुन । खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकासले व्यक्तिको स्वास्थ्य र स्वस्थ कामदारहरुमा सकारात्मक असर पार्दछ भने अन्य उत्पादनशील क्षेत्रको विकासमा मद्दत पुऱ्याउँदछ । सुरक्षित खानेपानी र स्वच्छताको राम्रो बानीले क्रमशः

पानीजन्य रोगको नियन्त्रण र उक्त रोगको उपचारका लागि लाग्ने खर्चमा समेत कभी ल्याउँदछ । ग्रामीण क्षेत्रमा धेरैजसो रोगहरु दुषित खानेपानी र न्यून सरसफाईको कारणले गर्दा लाग्ने गर्दछन् ।

ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई नीति २०६२ अनुसार सम्पूर्ण जनतालाई २०१७ ई.सं. सम्ममा खानेपानी र सरसफाईका सुविधा पुऱ्याउने लक्ष्य रहेको छ । खानेपानी र सरसफाईमा नेपाल सरकारका तर्फबाट हुने लगानी तथा पहाँचको लक्ष्य २०१७ प्रमुख रूपमा बीस बर्षे रणनीती र राष्ट्रिय खानेपानी योजना (२०१२-२०१७) द्वारा निर्देशित रहेको छ । स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ ले स्थानीय (अधिकारवाला र कार्यालयहरु) पदाधिकारीहरुलाई बढीभन्दा बढी जिम्मेवारी सुम्पिएर विकेन्द्रिकरणलाई अझ बलियो बनाउन खोजेको छ । गाविस वास योजनाले गाविसलाई उक्त लक्ष्य हासिल गर्नको लागि निर्देशन र मार्गदर्शन प्रदान गर्दछ ।

समुदाय, वार्ड, गाविस र जिल्लालाई खुल्ला दिसा मुक्त घोषणा गर्नु वास कार्यक्रमको पहिलो र प्रमुख लक्ष्य हो र उक्त क्षेत्रलाई सरसफाई र स्वच्छताको आनीबानीमा पूर्ण परिवर्तन गराउनु अन्तिम लक्ष्य हो ।

गाविस वास योजना खानेपानी तथा सरसफाईको माग र आपूर्तिको वैज्ञानिक विधि र सामुदायिक सहभागिता द्वारा यसको प्रभावकारी उपयोग गरी खानेपानी योजनाहरुको कार्यान्वयनको आधारमा उत्तम नतिजा प्राप्त गर्नको लागि वनाइने उपयुक्त योजना हो । गाविस वास योजना सहभागितात्मक, तलदेखि माथिल्लो तहसम्म जाने र आंशिक माथिबाट तल भर्ने योजना प्रक्रियाको उपज हो ।

वास योजना साधारण कुर्सी विधिसंग तुलना गरिएको छ, जसमा चारवटा खुट्टाहरु र पछाडिको भागको प्रयोग गरिएको छ । सबै चारवटै खुट्टाहरुको छुट्टाछुट्टै अर्थ र फरक दृष्टिकोण रहेको छ । पहिलो खुट्टाले घरायसी खानेपानी आपूर्तिलाई जनाउँछ, भने त्यस्तैगरी दोस्रोले स्वच्छतालाई, तेस्रोले सरसफाईलाई र चौथोले पोषण तथा आयआर्जन लाई जनाउँछ, र पछाडिको भागले यसका सहायक क्रियाकलापहरुलाई जनाउँछ ।

३.३ गाविस वास योजनाको उद्देश्य

गाविस स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना निर्माणको समग्र उद्देश्य गाउँ विकास समितिलाई स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को दफा (६५) अनुरूप प्रत्येक स्थानिय निकायलाई आफ्नो सिमाक्षेत्र भित्र सञ्चालन हुने विकास निर्माण कार्य जनमुखी, सहभागितात्मक, प्रभावकारी, सुव्यवस्थित र दीगो प्रतिफल दिने गरी सञ्चालन गर्न आवधिक गाउँ विकास योजना तयार गरी सोही योजना अन्तरगतका आयोजनाहरुलाई प्राथमिकताको आधारमा गाविसको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना तयार गरि कार्यान्वयनमा लैजानु नै हो ।

यसका अतिरिक्त यस कार्यका खास उद्देश्यहरु निम्न वर्णनमा रहेका छन् ।

- गाउँ विकास समितिको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गरी सबैका लागि खानेपानी र सरसफाइ सुविधा उपलब्ध गराउन आवश्यक पर्ने स्रोतको पहिचान गर्नु,
- गाविस क्षेत्रभित्र सेवाविहीन, सेवा प्राप्त र सुविधा स्तरोन्तती गर्नुपर्ने समुदायको पहिचान गरी प्राथमिककरण गर्ने र सोहिं वमोजिम स्रोतको विनियोजन गर्ने,
- गाविसको पूर्ण सरसफाइको रणनीतिक योजना तर्जुमा गर्ने र सोहिं वमोजिम कार्यक्रमहरु तय गर्ने,
- जलवायु परिवर्तनबाट खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा पर्न गएका तथा भविष्यमा पर्न सक्ने असरहरुको वारेमा अध्ययन गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका क्रियाकलापहरु पहिचान तथा तर्जुमा गर्नु,
- पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाइ परियोजनाको दोस्रो चरणको अवधारणा वमोजिम उक्त गाविसमा परियोजनाको सहयोगको स्तर निर्धारण गरी सोहिं वमोजिम कार्ययोजना तयार गर्ने कार्यमा सहयोग गर्नु रहेको छ ।

३.४ विधि

गाविस स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना निर्माण कार्यको लागि निम्न वमोजिमको विधि तथा क्रियाकलापहरु गरिएको थियो ।

क्र.सं.	क्रियाकलापको नाम	समयाबधी	कैफियत
१	सहजकर्ताको तालिम तथा विद्यमान खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको डेस्क अध्ययन कार्य ।	३ दिन	जिल्ला स्तरमा
२	गाविसस्तरीय अभिमुखिकरण तालिम	१ दिन	गाविस स्तरमा
३	वडास्तरीय अभिमुखिकरण तालिम	९ दिन	वडा स्तरमा
४	महिला र दलितको आत्मविश्वास अभिवृद्धि तालिम	२ दिन	गाविस स्तरमा
५	वाश समन्वय समितिको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालीम संचालन	२ दिन	गाविस स्तरमा
६	सामाजिक तथा प्राविधिक अध्ययन	१८ दिन	गाविस स्तरमा
७	वडास्तरीय आवश्यकता पहिचान, लेखाजोखा तथा वडास्तरीय योजना तर्जुमा	९ दिन	वडा स्तरमा
८	गाविस स्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी	२ दिन	गाविस स्तरमा
९	मस्यौदा वाश योजना तयारी तथा लेखन	८ दिन	
१०	गाविस र VWASHCC मा वाश योजना प्रस्तुती तथा पारित र गाउँ परिषदबाट स्वीकृती	१ दिन	गाविस स्तरमा

उपरोक्त क्रियाकलापहरुमध्ये सहजकर्ताको तालिम व्यवस्थापन र प्रतिवेदन लेखन कार्यको संयोजन जिल्ला विकास समितिले गरेको छ भने बाँकी क्रियाकलापहरु सहजकर्ताको सहयोगमा गाउँ विकास समिति, VWASHCC र वडा नागरिक मञ्चले आयोजना गरेका थिए ।

समग्र वास योजना कार्यको अगुवाई गाविसले गरेको थियो जसको लागि गाविसलाई आवश्यक सहयोग गर्न जिल्ला विकास समितिले एकजना सामाजिक र एकजना प्राविधिक परामर्शदाता उपलब्ध गराएको थियो ।

३.५ सिमितता

यस खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना, जिल्लाको यस क्षेत्रको विकासको निम्नि पूर्णरूपमा सहयोगी रहेपनि यसका आषना केही सीमितताहरु रहनेछन् ।

- अपर्फेट आउनसक्ने तत्कालिन आवश्यकताहरुको प्राथमिकिकरण
- पर्याप्त बजेट विनियोजनमा न्यूनता
- प्राथमिक तहको तथ्याङ्को सहज उपलब्धता
- राजनैतिक स्थिरता एवं स्थानीय सरकार तथा सुशासनको चभाव
- पर्याप्त प्राविधिक तथा प्रशासनिक कर्मचारीको खटनपटन
- भौगोलिक बिकटता
- दातृ राष्ट्र तथा संघ, संस्थाहरुको सहयोगको सुनिश्चितता एवं निरन्तरता
- राजनीतिज्ञ तथा योजनाकारहरुको दूरदृष्टि

३.६ गाविसको पञ्चबर्षीय योजना तर्जुमा

३.६.१ खानेपानी

गाविसका नौ वटा वडास्तरिय भेलावाट योजनाहरुको प्राथमिकीकरण गरी आएका ३४ वटा योजनाहरुलाई गाविस सचिवको अध्यक्षता, गाविसमा रहेको राजनैतिक दल तथा वडानागरीक लगाएतको उपस्थितिमा योजना तर्जुमा गोष्ठीको आयोजना गरी तपशिल वमोजिम योजनाहरु प्राथमिकिकरण गरीएको छ । गाविस स्तरिय योजना तर्जुमा वैठकवाट प्राथमिकीकरण गरिएका योजनाहरुको विवरण तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

गाविस स्तरमा प्राथमिकीकरण गरिएका योजनाको विवरण

गाविस स्तरिय प्राथमिकता क्रम	योजनाको नाम	योजनाको कोड	योजनाको प्रकार (Gravity/RWH /Lifting/PSI)	बार्ड नं.	लाभान्वित टोल हस्को नाम,	जम्मा लाभान्वित घरधुरी	सुविधा नपुगेको घरधुरी
१	पूजालिवासे खापा योजना	520001PW09	Gravity	६	गलयाछङ्ग, सैवाङ्ग, भुसेखर्क, खलु र पैयुपाटा	१०२	२३
२	काथलखोला खापा योजना	520001PW06	Gravity	४	बडा नं. ४ का सबै वस्ती, बडा नं. ३ को सवरा र बडा नं. २ को डाडागाउ	२२६	१०७
३	दादरखोला खापा योजना	520001PW01	Gravity	१	बडा नं. १ को किनाम, ठुलाचौर, बडा नं. २को खुर्पेश र सवराटोल	१४४	८६
४	तोरे लाम्मेला खापा योजना	520001PW07	Gravity	५	बडा नं. ५ का सबै टोल	९०	४३
५	चापडाडा मूल खापा योजना	520001PW28	Gravity	९	अद्येरीटोल	२७	७
६	सेमिडखोला खापा योजना	520001PW12	Gravity	७	पाताल र जुरहुङ्गाटोल	३९	३९
७	भोस्ली खापा योजना	520001PW26	Gravity	८	अखारा मावि		
८	तोस्काटे खापा योजना	520001PW23	Gravity	८	स्वास्थ्य चौकी		
९	ठूलासिम खापा योजना	520001PW17	Gravity	८	पोखरीटोल	२०	०
१०	सूसाउने खोला खापा योजना	520001PW02	Gravity	१	लुजवाङ्ग	१८	१८
११	पाहाको कूर खापा योजना	520001PW29	Gravity	९	रानाटोल	२५	२५
१२	वेसिवन खापा योजना	520001PW04	Gravity	३	भमालिटोल	१५	१५
१३	जुरहुङ्गा वोसे खापा योजना	520001PW05	Gravity	३	वेसिवन जुरहुङ्गा टोल	१४	१४
१४	टिप्पा खापा योजना	520001PW10	Gravity	६	सागवारी टोल	१२	१२
१५	खपटेखोला खापा योजना	520001PW31	Gravity	९	रानाटोल अर्तुवाङ्ग	२५	२५
१६	थात्रखोला खापा योजना	520001PW13	Gravity	७	थनिकाटोल	३७	३७
१७	सूगूरछिने खापा योजना	520001PW11	Gravity	६	चौतारा, ढुडवाड, हापलढुड	१९	५
१८	मूसापोलने खापा योजना	520001PW15	Gravity	७	पल्तो थनिकाटोल	३७	३७
१९	गमालवस्ने खापा योजना	520001PW03	Gravity	३	बुढलकाडे र जंगानीफुङ्ग	१५	१५
२०	तोस्काटे खापा योजना	520001PW20	Gravity	८	तोस्काटेटोल	१८	१८
२१	लामडाडा खापा योजना	520001PW19	Gravity	८	लमडाडाटोल	२२	२२
२२	लमढूङ्गा खापा योजना	520001PW21	Gravity	८	लमढूङ्गादोल	१६	१६

२३	लामपाटा खापा योजना	520001PW25	Gravity	८	लामपाटाटोल	११	११
२४	रईलिखोला खापा योजना	520001PW33	Gravity	९	धाराखर्कटोल	१०	१०
२५	सल्लावोट खापा योजना	520001PW18	Gravity	८	सल्लावोटटोल	१८	१८
२६	घोरलमूल खापा योजना	520001PW30	Gravity	९	गिरीटोल	१८	०
२७	सिदूरेपानि खापा योजना	520001PW14	Gravity	७	पातालवस्ती	१७	०
२८	झाकिङूडगा खापा योजना	520001PW16	Gravity	७	वालसुधार प्रावि		
२९	हिले खापा योजना	520001PW32	Gravity	९	हिलेटोल	४	४
३०	दादरमूल खापा योजना	520001PW08	Gravity	५	जवल र द्वारेटोल	४३	४३
३१	छहरा थाप्ला खापा योजना	520001PW34	Gravity	९	सरस्वती प्रावि अर्तुवाङ्ग		
३२	तल्लो लामडाडा खापा योजना	520001PW27	Gravity	८	तल्लो लामडाडा	२०	२०
३३	टिमरे खापा योजना	520001PW24	Gravity	८	सेल्सुटोल	२०	०
३४	विटालुद्देल खापा योजना	520001PW22	Gravity	८	विटालुटोल र सल्लावोटटोल	१८	१८

३.६.२ सरसफाई तथा स्वच्छता कार्य योजना

खुल्ला दिसामुक्त घोषणाको प्रतिफललाई दिगो र निरन्तर रूपमा अगाडि बढाई आधारभूत सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्थामा सुधार गर्नु अबको मुख्य दायित्व हुन आउँछ । घोषणाको समयसम्म आउँदा गर्न इच्छा भएपनि गर्न बाँकी रहेको, सुधार गर्नुपर्ने महशुस भएका पक्षहरु, थप गर्नुपर्ने तथा स्तरीकरण गर्नुपर्ने कुरा थाति रहेका हुन्छन् । खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पछिको सुविधामा पहुँच तथा पूर्ण सरसफाई अभियानलाई समयमै सफल बनाउने चाहना गाविसको रहेको छ । गाविसको सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था पहिचान, योजना तर्जुमा, स्रोत साधनको परिचालन, प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी छिटो भन्दा छिटो सफलता हासिल गर्नका लागि गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाई योजनाको आवश्यकता महशुस गरी निम्नानुसारका कृयाकलापहरु सम्पन्न गर्ने योजना तयार गरिएको छ ।

१) पूर्ण सरसफाईको लागि आवश्यक पर्ने विवरणहरु बडागत रूपमा वि.सं. २०७२ चैत्र मसान्त सम्ममा पुरा गर्ने ।

२) वि.स. २०७३ चैत्र मसान्त सम्ममा गाविसलाई नै पूर्ण सरसफाई तथा आनीवानी परिवर्तन भएको घोषणा गरिने छ ।

३) गाविस भित्र रहेका सबै सामाजिक संघ संस्थाहरु, विद्यालयहरु तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा चर्पीको निर्माण र व्यवस्थापन गर्ने ।

४) गाविसमा भएका सार्वजनिक, संस्थागत तथा विद्यालय शौचालयहरुलाई स्थायी र स्वच्छ बनाउन शौचालय संचालन तथा मर्मतका लागि विशेष कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने । साथै घरायसी शौचालयको अवस्था नियमित रूपमा सुधार गर्ने ।

५) गाँउ वस्ती, टोल, वडा, विद्यालयहरुले पूर्ण सरसफाइ अभियान सफल पार्न कार्य योजना सहित सक्रिय रूपमा संलग्न हुने र साथै भिवाससिसिको निर्णयलाई कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवारी वहन गर्ने ।

६) गाविसमा संचालन गरिने सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी क्रियाकलापहरु एकिकृत रूपमा संचालन गर्न सबै सरोकारावालाहरु वीच समन्वय कायम राख्ने ।

७) गाविस स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति (भिवाससिसि) को नाममा गाविसमा सरसफाइ कोष स्थापना गर्ने र कोष परिचालन गरि एकिकृत रूपमा कार्यक्रम संचालन गर्ने । यसको लागि प्रत्येक वर्ष कुन कुन संघ संस्थाले कति रकम विनियोजित गर्ने भन्ने कुरा भिवाससिसि र सरोकारावालाहरुको भेलावाट निर्णय गर्ने ।

८) सरसफाइ तथा स्वच्छता र शौचालय सम्बन्धी सामाग्री सजिलैसँगै समयमै सस्तो र विकल्प सहित प्राप्त गर्न व्यवसायीहरुसँग सहकार्य गर्ने । गाविस हाताभित्रै प्यान, पाइप, सिमेन्ट, रड, हिंपक, ब्रस, सावुन, टुथपेष्ट, काइयो, नेल कटर उपलब्धताको व्यवस्था गर्ने त्यस्तैगरि सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी स्रोत व्यक्ति, चर्पी निर्माण, रिड. तथा प्यान वनाउने मिस्त्री तयार गर्ने ।

९) भिवाससिसिसँग समन्वय गरि सम्बन्धी वडाका वडा नागरिक मञ्चले हरेक घरको सम्पूर्ण नामावली अभिलेख राखी सरसफाइ कार्ड वितरण गर्ने । पुर्ण सरसफाइ भएपछि पूर्ण सरसफाइको प्रमाणीकरण गर्न स्टीकर टास्ने । गा. वि. स.मा कुनैपनि किसिमको सेवा सुविधा र सिफारिस लिन आउँदा घरमा पूर्ण सरसफाइको सूचक पुरा भए नभए वा कति वटा पुरा भएको जनाकारी लिने । तोकिएको समयसम्म पुरा भएको प्रमाण पेश नगर्ने घरधुरीहरुलाई गा.वि.स.वाट दिईने सेवा सुविधा तथा सिफारिसको सन्दर्भमा नियमित गर्ने ।

१०) स्वास्थ्य चौकिमा सरसफाइ डेस्क स्थापना गर्ने र सेवा लिन आउने विरामी तथा उसको साथमा आउने परिवारका सदस्यलाई पूर्ण सरसफाइ सम्बन्ध जानकारी दिने र साथै प्रत्येक विद्यालयहरुमा सरसफाइ नमूना टेबल राखी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

११) पूर्ण सरसफाइ घोषणाको लागि गाँउ, टोल, वडाहरु वीच प्रतिस्पदा गराउने र घोषणा गरेको आधारमा प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने । त्यस्तैगरि गा.वि.स.स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको निर्णयानुसार अन्य पुरस्कार तथा प्रोत्साहन दिनुपर्ने व्यक्ति, संस्था वा समूह पहिचान गरि पुरस्कृत गर्ने ।

३.६.३ अनुगमन र मूल्यांकन:

गाविसमा पूर्ण सरसफाइको अभियान प्रभावकारी रूपले संचालन तथा सफल बनाउन जिल्ला तह, गाविस तह, वडा तह र स्थानीय समुदायहरुको तहवाट अनुगमन गरिने छ । गाउँ स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले आवश्यकतानुसार तहगत अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति बनाउने छ र सो समितिले नियमित अनुगमन गर्ने छ । अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्नका लागि विधिहरु निर्धारण गरि व्यक्तिगत, घरायसी तथा संस्थागत तहमा पूर्ण सरसफाइका सूचकहरु पुरा भए नभएको अनुगमन गर्ने छ ।

३.६.४ पूर्ण सरसफाइ पश्चातको क्रियाकलापहरु:

खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पश्चातको लक्ष घोषणालाई दीगो बनाउने र पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तनको अभियानलाई तीव्रता दिइ पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र बनाउनु हो । पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तन क्षेत्र घोषणा पश्चात पनि सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभियान सम्पन्न भएको हुदैन । तसर्थ पूर्ण सरसफाइलाई दीगोपना र घोषणा गर्दा सूचकको रूपमा नभएको अन्य सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्रियाकलापलाई समेट्दै वातावरण मैत्री सरसफाइ तथा स्वच्छता र अर्ध शहरमुखी विशेषताका सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभियानलाई निरन्तरता दिनुपर्छ ।

यसको लागि शौचालयको स्तरीकरण तथा प्रयोगकर्ता मैत्री, भान्साको फोहोरवाट आफैले मल बनाउने, प्लाष्टिकलाई छुट्टै जम्मा गरी बिक्री वा निर्धारित स्थलमा जम्मा गर्ने, बैकल्पीक उर्जाको प्रयोग, फोहोर मैला व्यवस्थापन, खानेपानीको मुहान संरक्षण, पानीको गुणस्तर परिक्षण, पोखरीहरुको संरक्षण, प्लाष्टिक भोला निषेध, स्यानिटरी ल्याण्डफिल्ड साइट, स्थानीयस्तरमै सरसफाइ सामागीको व्यवस्थापन, ढलको व्यवस्था, नियमित बजेट र संस्थागत क्रियाकलाप आदि क्रियाकलापहरु अगाडि बढाइने छ ।

३.६.५ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण कार्य योजना

वार्ड अनुसार विगतको विपद अनुभव

वडा नं.	वर्ष	जोखिम	स्थानीय समुदाय तथा वातावरणीय सेवाहरुमा जोखिमबाट परेको असर	स्थानीयको दृष्टिकोण तथा बुझाई
६	२०६६/०६७	मुल तथा पाइपलाईनमा पहिरो	समुदायका घरपरिवारलाई असर गरेको साथै पाईपलाईन वगाएको	वातावरणमा नराम्रो असर पार्नुका साथै जनजिवनमा प्रभाव

भविष्यमा हुनसक्ने प्रकोपको लेखाजोखा

जोखिम	स्थानीय समुदाय तथा सेवाहरुमा जोखिमबाट परेको असर	जोखिमबाट प्रभावित समुदाय तथा उपभोक्ताहरु	जोखिमबाट प्रभावको अवस्था (धेरै उच्च-४, उच्च-३, मध्यम-२ र न्युन-१)	सम्बन्धित विपद् तथा जोखिम न्यूनिकरणका विकल्पहरु
-------	---	--	---	---

पहिरो	बाटो छोप्न सक्ने	बार्ड नं १ देखि ९ सम्मका समुदायहरु	३	बृक्षारोपण, इन्जिनियरिङ कृयाकलाप, नियन्त्रण	वायो पहिरो
-------	------------------	---------------------------------------	---	--	---------------

जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्य योजना

प्रा.क्र.	सृजित मुख्य खतराहरु (प्रकोपहरु)	जोखिममा रहेका जिविको पार्जनका साधनहरु	अनुकूलन उपायहरु	जोखिममा रहेका क्षेत्र
१	पहिरो	घर, खेतिपाती, पानीका मुहान, बाटोधाटो	बृक्षारोपण, वायो इन्जिनियरिङ कृयाकलाप, चेक वाल	बार्ड १ देखि ९ सम्मका टोलहरु
२	पानीका मुहान सुक्दै जानु, सुख्खा, खडेरी	पुराना पोखरीहरु	पुराना पोखरीहरुको संरक्षण, पूनभरण पोखरी निर्माण, श्रोत संरक्षण	सबै वडा

गा.वि.स को एक बर्षे कार्य योजना

गाविस स्तरिय प्राथमिकिता क्रम	योजनाको नाम	योजनाको कोड	योजनाको प्रकार (Gravity/RWH /Lifting/PSI)	बार्ड नं.	लाभान्वित टोल हरुको नाम,	जम्मा लाभान्वित घरधुरी	सेवा नपुगेका घरधुरी
१	पूजालिवासे खापा योजना	520001PW09	Gravity	६	गल्याढ्झ, सैवाङ्ग, भुसेखर्क, खलु र पैयुपाटा	१०२	२३
२	काथलखोला खापा योजना	520001PW06	Gravity	४	वडा नं. ४ का सबै वस्ती, वडा नं. ३ को सवरा र वडा नं. २ को डाडागाउ	२२६	१०७

३.६.६ संभावित सहयोगी निकायहरु

गाविसमा प्रस्तावित खानेपानी योजनाहरु र सरसफाईको अवस्थामा सुधार गर्नको लागि गाविसको आफ्नै श्रोत मात्रले सम्भव नहुन सक्छ, त्यस्का लागि बाट्य सहयोगी निकायहरुको खोजी तथा पहिचान गर्न जरूरी हुने भएकोले त्यस्ता केही सम्भावित सहयोगी निकायहरु तल उल्लेख गरिएको छ।

- पश्चिम नेपाल ग्रामिण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना।
- जिल्ला विकास समिति, प्लूठान।
- खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय, प्लूठान।

- जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, पूँठान ।
- स्थानिय गैर सरकारी संस्थाहरु
- अन्तराष्ट्रीय गैर सरकारी संस्थाहरु ।
- दातृ राष्ट्र तथा निकायहरु ।

अनुसूचि १ पूर्ण सरसफाइको लागि वडा र गाविस तहको कार्ययोजना

क्र सं	कृयाकलाप	मिति		जिम्मेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
१	गाविस सचिवसँग भेटघाट गरि भिवाससिसिको बैठकको मिति निर्धारण गर्ने			सदस्य सचिव	जिविस
२	भिवाससिसिको बैठक: खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पछिको अवस्था माथि छलफल,			संयोजक	जिविस
३	गाविसको सबै घरधुरी सरसफाइ सम्बन्धी तथ्थांक संकलन (चपी, चाड., फोहोर थुपार्न खाडल, सावुन पानीले हातधुने ठाँड आदि)			गाविस	जिविस
४	गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्य योजना निर्माण तथा जिम्मेवारी वाड़फाड			गाविस	जिविस
५	वडा नागरिक मञ्चको बैठक र वडा वास सिसिको जिम्मेवारी सम्बन्धी निर्णय गर्ने			गाविस	जिविस
६	वडा नागरिक मञ्चलाई अभिमुखिकरण			गाविस	जिविस
७	वडा वाससिसि । वडा नागरिक मञ्चको नेतृत्वमा वडा कार्य योजना निर्माण			गाविस	जिविस
८	वडा तहका पूर्ण सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी छलफल तथा अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस

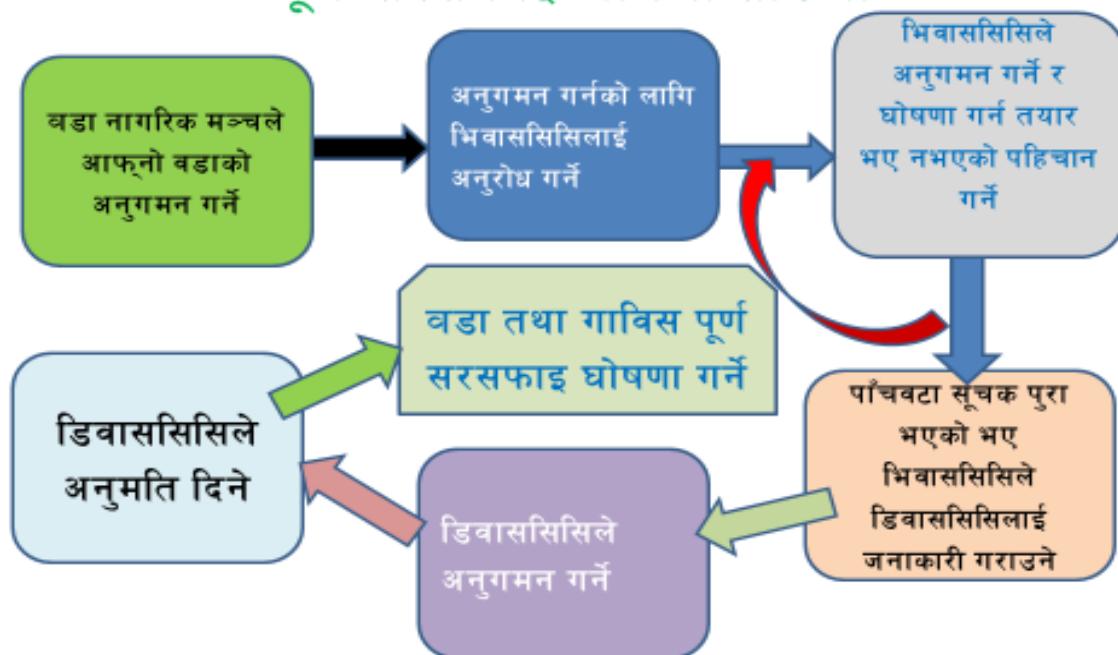
क्र सं	कृयाकलाप	मिति		जिम्बेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
९	प्रत्येक दुई महिनाको एक पटक भिवाससिसिको बैठक			गाविस	जिविस
१०	प्रत्येक एक महिनाको एक पटक वाडवाससिसि । वडा नागरिक मञ्चको बैठक			गाविस	जिविस
११	राजनैतिक दल र भिवाससिसि वीच छलफल र कार्यक्रममा सहयोग गर्ने वातावरण वनाउने			गाविस	जिविस
१२	आमा समूह, वन समूह, क्लब, जातिगत तथा सास्कृतिक सञ्जालहरूसँग छलफल तथा अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
१३	बिभिन्न माध्यमवाट प्रचार प्रसार तीव्र गर्न कार्यक्रम निर्धारण गर्ने जस्तै: सार्वजनीक सुचना टांस प्रचार प्रसार-र्वेड, माइक्रो, विद्यालय स्तरिय फ्याली, स्थानीय एफ एम आदि			गाविस	जिविस
१४	प्रत्येक विद्यालयमा संस्थागत वास समिति गठन गर्ने (शिक्षक, अभिभावक तथा विद्यार्थी रहेन गरि) तथा विद्यालय र विद्यार्थीको घरसम्मलाई ध्यानमा राखि कार्य योजना तयार गर्ने			गाविस	शिक्षा समिति
१५	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, अभिभावक शिक्षक संघ र शिक्षक शिक्षिकासँग अन्तरक्रिया अभिमुखिकरण तालिम			गाविस	जिविस
१६	महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविका तथा नागरिक समाजहरूसँग अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस

क्र सं	कृयाकलाप	मिति		जिम्बेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
१७	प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालय स्तरीय बाल क्लव गठन तथा परिचालन			गाविस	जिविस
१८	विद्यालय स्तरीय बाल क्लवसँग अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
१९	गा.वि.स स्तरिय अनुगमन समिति गठन तथा आचार संहिता निर्माण			गाविस	जिविस
२०	वडा स्तरिय अनुगमन समिति गठन तथा आचार संहिता निर्माण			गाविस	जिविस
२१	गा.वि.स स्तरीय सम्पूर्ण कार्यालयहरूमा सरसफाई सम्बन्धी प्रचार सामग्री टांस्न			गाविस	जिविस
२२	वास्थ्य सेवा प्रदायकहरू ट्रिदाराघरदैलो कार्यक्रम (महिनाको १ पटक)			गाविस	जिविस
२३	प्रत्येक महिनामा कम्तीमा एकपटक शिक्षक, विद्यार्थी र संचालक समितिद्वारा विद्यालय सेवा क्षेत्रमा घर दैलो कार्यक्रम			गाविस	जिविस
२४	प्रत्येक महिना प्रत्येक वडाले पूर्ण सरसफाइको सूचक कुनकुन घरले पुरा गरे र गरेन् तथ्थांक अद्यावधिक गर्ने			गाविस	जिविस
२५	प्रत्येक महिनामा सकंलन गरेको तथ्थांक सार्वजनिक स्थल र गाविसमा टास्ने			गाविस	जिविस
२६	प्रत्येक वडा र गाविसको पूर्ण घोषणा गर्ने मिति उल्लेख गर्ने			गाविस	जिविस

क्र सं	कृयाकलाप	मिति		जिम्बेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
२७	सर्व प्रथम खुल्ला पूर्ण सरसफाई क्षेत्र घोषणा गर्ने वडा तथा विद्यालयलाई सम्मान र कदर			गाविस	जिविस
२८	सरसफाई परिचय पत्र वितरण			गाविस	जिविस
२९	पूर्ण सरसफाई घोषणा पश्चातको बैठक वस्ने			गाविस	जिविस

अनुसूचि: २ गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाई योजना चक्र

पूर्ण सरसफाई घोषणा प्रक्रिया

अनुसूचि-२, अखा गाविसको घरधुरी तथा जनसंख्या

क्र.स.	टोलको नाम	दलित	जनजाती	अन्य	जम्मा घर संख्या	जम्मा जनसंख्या	बानेपानीको सुविधास्तर
	वडा नं १						
१	भोवाङ्गटोल	७	२२	०	२९		नराम्रो
२	ठुलाचौर	०	३०	०	३०		नराम्रो
३	लुजवाङ्गटोल	२	१६	०	१८		मध्यम
४	किनामटोल	०	१९	०	१९		मध्यम
५	छहराटोल	०	१३	०	१३		राम्रो
६	लेखपोखराटोल	०	१७	०	१७		राम्रो
	जम्मा	९	११७	०	१२६		
	वडा नं २						
१	मसिनेमेलाटोल	०	१४	०	१४		मध्यम
२	खुर्पेशटोल	०	१४	०	१४		राम्रो
३	वासाटोल	२	३	०	५		राम्रो
४	डाडागाउटोल	४२	२४	०	६६		राम्रो
	जम्मा	४४	५५	०	९९		
	वडा नं ३						
१	जुरदुङ्गाटोल	११	३	०	१४		नराम्रो
२	भमालिटोल	९	६	०	१५		नराम्रो
३	पिपलवोट	५	३	०	८		नराम्रो
४	चोखेनाटोल	६	४	०	१०		मध्यम
५	सवराटोल	१८	१६	४	३८		मध्यम
६	बुढालकाढेटोल	१०	२	०	१२		नराम्रो
७	जंगानिमफुङ्ग	३	०	०	३		नराम्रो
	जम्मा	६२	३४	४	१००		
	वडा नं ४						
१	वैगालेटोल	२	३	०	५		नराम्रो
२	माक्रेटोल	६	७	०	१३		नराम्रो

क्र.स.	टोलको नाम	दलित	जनजाती	अन्य	जम्मा घर संख्या	जम्मा जनसंख्या	खालेपानीको सुविधास्तर
३	उपल्लो वाईचौर	११	२०	०	३१		मध्यम
४	वाईचौर माभटोल	१२	२९	१	४२		मध्यम
५	खरिवोट	१०	६	०	१६		मध्यम
	जम्मा	४१	६५	१	१०७		
	वडा नं ५						
१	द्वारेटोल	४	१४	६	२४		नराम्बो
२	जवलटोल	१०	९	०	१९		मध्यम
३	खालवाङ्गटोल	१	२३	०	२४		राम्बो
४	धाराटोल	४	१०	१	१५		मध्यम
५	पैयूपाटाटोल	३	५	०	८		मध्यम
	जम्मा	२२	६१	७	९०		
	वडा नं ६						
१	पैयूपाटाटोल	४	१३	१	१८		नराम्बो
२	खलुटोल	२	९	०	११		नराम्बो
३	रातामाटा भुसेखर्कटोल	१६	२३	२	४१		मध्यम
४	गल्याङ्गछङ्ग	१७	१२	३	३२		राम्बो
५	हापलदुङ्गटोल	०	७	०	७		राम्बो
६	चौताराटोल	०	५	२	७		राम्बो
७	ढुङ्गवाडटोल	१	४	०	५		राम्बो
८	सागवारीटोल	४	८	०	१२		नराम्बो
	जम्मा	४४	८१	८	१३३		
	वडा नं ७						
१	थनिकाटोल	०	३२	५	३७		नराम्बो
२	पतालटोल	०	१७	०	१७		नराम्बो
३	जुरदुङ्गाटोल	०	२०	२	२२		नराम्बो
	जम्मा	०	६९	७	७६		
	वडा नं ८						
१	पोखरीटोल	३	१६	१	२०		मध्यम

क्र.स.	टोलको नाम	दलित	जनजाती	अन्य	जम्मा घर संख्या	जम्मा जनसंख्या	खालेपानीको सुविधास्तर
२	लामपाटाटोल	४	७	०	११		नराम्रो
३	सल्लावोटोल	३	१५	०	१८		नराम्रो
४	लमदुङ्गाटोल	२	१४	०	१६		नराम्रो
५	सिम	४	१६	०	२०		मध्यम
६	तोस्काटे	०	१८	०	१८		नराम्रो
७	तल्लो लामडाडा	६	१२	२	२०		नराम्रो
८	उपल्लो लामडाडा	९	१३	०	२२		नराम्रो
	जम्मा	३१	१११	३	१४५		
	वडा नं ९						
१	तल्लो गिरीटोल	०	८	१०	१८		मध्यम
२	उपल्लो रानाटोल	०	२५	०	२५		नराम्रो
३	धाराखर्कटोल	०	९	१	१०		नराम्रो
४	हिलेटोल	०	४	०	४		मध्यम
५	अधेरी	०	२७	०	२७		नराम्रो
	जम्मा	०	७३	११	८४		
	कुलजम्मा	२५३	६६६	४१	९६०		

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण २०१५

अनुसूचि ३ अर्खा गा वि स मा पहिचान भएका पानीका श्रोतहरु

क्र. सं	श्रोत संकेत	श्रोतको नाम	श्रोतको किसिम	श्रोतको बहाव (लि.से.)	विवाद छ, छैन	श्रोतको गुणस्तर	बर्तमान मा श्रोतको प्रयोग छ, छैन
	वडा नं १						
१	52000101S01	भाटिखोला क	मुल	0.25	छैन	मध्यम	छ
२	52000101S06	भाटिखोला ख	मुल	0.19	छैन	मध्यम	छैन
३	52000101S03	लामो छाँगा	मुल	0.33	छैन	मध्यम	छ
४	52000101S07	दादरखोला मुल	मुल	0.88	छैन	राम्रो	छैन
५	52000101S08	रिकिलमुल	मुल	0.32	छैन	मध्यम	छैन
६	52000101S05	अमिलेवगर	मुल	0.65	छैन	राम्रो	छ
७	52000101S09	गमालवस्ते मुल	मुल	0.27	छैन	मध्यम	छैन
८	52000101S10	जवाङ्गमुल	मुल	3.2	छैन	राम्रो	छैन
९	52000101S02	सुसाउने खोला	मुल	8.0	छैन	राम्रो	छैन
१०	52000101S11	जुकेपानी मुल	मुल	0.12	छैन	मध्यम	छैन
	वडा नं २						
१	52000102S01	घासकाटने खोला	मुल	0.17	छैन	मध्यम	छैन
२	52000102S02	दोन्दरे मुल	मुल	0.14	छैन	मध्यम	छ
३	52000102S03	लाटाछ्हहरा	मुल	0.2	छैन	मध्यम	छ
४	52000102S04	थप्परमुल	मुल	4.32	छैन	मध्यम	छ
५	52000102S05	ठुलोखोला मुल	मुल	0.11	छैन	मध्यम	छैन
६	52000102S06	सानोखोला पधेरा	मुल	0.14	छैन	मध्यम	छैन
७	52000102S07	सानुखोला	मुल	0.25	छैन	मध्यम	छ
	वडा नं ३						
१	52000103S01	जुरदुङ्गा वोसे मुल	मुल	0.26	छैन	मध्यम	छ
२	52000103S02	झमालि	मुल	0.18	छैन	मध्यम	छ
३	52000103S03	बर्छेमुल	मुल	0.22	छैन	मध्यम	छ
४	52000103S04	सिढ्हेवाट	मुल	0.13	छैन	मध्यम	छ
५	52000103S05	झाकिपानि	मुल	0.24	छैन	मध्यम	छ
६	52000103S06	छितपानि मुल	मुल	0.4	छैन	मध्यम	छैन
७	52000103S07	साउनेपानि	मुल	0.17	छैन	मध्यम	छैन
८	52000103S08	पेरे मुल	मुल	0.2	छैन	मध्यम	छैन
	वडा नं ४						
१	52000104S01	गनाउने खोला उपल्लो	मुल	0.41	छैन	मध्यम	छ
२	52000104S02	टिमुरवोट	मुल	4.0	छैन	राम्रो	छ
३	52000104S03	काथलखोला	मुल	3.2	छ	राम्रो	छ
४	52000104S04	गनाउने खोला तल्लो	मुल	4.8	छैन	राम्रो	छैन
५	52000104S05	माक्रेखोल्सा मुल	मुल	0.1	छैन	मध्यम	छैन
६	52000104S06	सोकखोला	मुल	8.0	छैन	मध्यम	छ

	वडा नं 5						
१	52000105S01	तेल मुल	मुल	1.68	छैन	मध्यम	छ
२	52000105S02	चौलावोट	मुल	0.8	छैन	मध्यम	छैन
३	52000105S03	काथलखोला तल्लो	मुल	1.24	छैन	नराम्बो	छैन
४	52000105S04	दादरखोला	मुल	3.12	छैन	नराम्बो	छैन
५	52000105S05	दादरखोला उपल्लो	मुल	1.68	छैन	नराम्बो	छैन
६	52000105S06	दादरखोला दोभान	मुल	1.52	छैन	नराम्बो	छैन
७	52000105S07	यर्नेधारा	मुल	1.92	छैन	मध्यम	छैन
८	52000105S08	लाम्मेला टेरे	मुल	0.68	छैन	मध्यम	छैन
९	52000105S09	घरचुलीको पिंध	मुल	0.34	छैन	मध्यम	छैन
१०	52000105S10	नाकेधारा	मुल	0.1	छैन	मध्यम	छैन
११	52000105S11	तरवस्ने	मुल	0.33	छैन	मध्यम	छैन
१२	52000105S12	विफरवस्ने	मुल	0.1	छैन	मध्यम	छैन
१३	52000105S13	डल्ले ओडार	मुल	0.73	छैन	मध्यम	छैन
१४	52000105S14	खोलाखर्क	मुल	0.65	छैन	मध्यम	छैन
१५	52000105S15	सौरला मुल	मुल	0.48	छैन	राम्बो	छ
	वडा नं 6						
१	52000106S02	ग्लयाडछड	मुल	0.2	छैन	मध्यम	छ
२	52000106S03	भाडेखोर्य	मुल	0.12	छैन	राम्बो	छ
३	52000106S04	सुगुर्चिर्णे	मुल	0.34	छैन	राम्बो	छ
४	52000106S05	नममुल	मुल	0.28	छैन	मध्यम	छैन
५	52000106S06	भाडेखोर	मुल	2.0	छैन	मध्यम	छैन
६	52000106S08	पुजालिवासे	मुल	1.22	छैन	मध्यम	छैन
७	52000106S09	दारेमेला	मुल	0.17	छैन	मध्यम	छैन
८	52000106S10	पैरावोट मुल	मुल	0.25	छैन	मध्यम	छैन
९	52000106S11	थारखोला	मुल	0.62	छैन	मध्यम	छैन
१०	52000106S12	भकखोला	मुल	0.74	छैन	राम्बो	छैन
११	52000106S13	टिप्पा	मुल	1.4	छैन	राम्बो	छैन
	वडा नं 7						
१	52000107S01	मुसा पोल्ने	मुल	0.42	छैन	मध्यम	छ
२	52000107S02	सेभिडखोला	मुल	0.34	छैन	मध्यम	छैन
३	52000107S03	पाताल खोला	मुल	0.56	छैन	मध्यम	छैन
४	52000107S04	सिदुरे पानि	मुल	0.45	छैन	मध्यम	छैन
५	52000107S05	थात्रखोला	मुल	1.77	छैन	मध्यम	छैन
६	52000107S06	झाक्रिड्गा	मुल	0.54	छैन	मध्यम	छैन
	वडा नं 8						
१	52000108S01	ठुलासिम मुल	मुल	0.26	छैन	मध्यम	छ
२	52000108S02	बगाले ओखर	मुल	0.38	छैन	मध्यम	छ
३	52000108S03	उपल्लो लामपाटा	मुल	0.12	छैन	राम्बो	छ
४	52000108S04	कुद्रमुल	मुल	0.64	छैन	मध्यम	छैन
५	52000108S05	भोम्ली मुल	मुल	0.17	छैन	मध्यम	छैन
६	52000108S06	सेल्यु	मुल	0.12	छैन	मध्यम	छैन
७	52000108S07	टिमुरे मुल	मुल	0.22	छैन	मध्यम	छैन
८	52000108S08	भैने ओडार	मुल	0.27	छैन	मध्यम	छैन

१	52000108S09	तल्लो लामपाटा	मुल	0.11	छैन	मध्यम	छैन
१०	52000108S10	चपावोट	मुल	0.12	छैन	मध्यम	छैन
११	52000108S11	बफलपाटा	मुल	0.24	छैन	मध्यम	छैन
१२	52000108S12	पघेरावोट	मुल	0.48	छैन	मध्यम	छैन
१३	52000108S13	विटालुटोल तल्लो	मुल	0.1	छैन	मध्यम	छैन
१४	52000108S14	विटालुटोल उपल्लो	मुल	0.1	छैन	मध्यम	छैन
१५	52000108S15	सिम मुल	मुल	0.3	छैन	मध्यम	छैन
१६	52000108S16	टोस्काटे	मुल	0.17	छैन	राम्रो	छैन
१७	52000108S17	टोस्काटे दोसो	मुल	0.25	छैन	मध्यम	छैन
१८	52000108S18	लोहारे	मुल	0.3	छैन	मध्यम	छैन
१९	52000108S19	तल्लो लमदुड्गा	मुल	0.14	छैन	मध्यम	छैन
२०	52000108S20	रातागेडी	मुल	0.26	छैन	मध्यम	छैन
२१	52000108S21	भारवाड खोला	मुल	0.1	छैन	मध्यम	छैन
२२	52000108S22	लामडाडा वाटो मुनि	मुल	0.15	छैन	मध्यम	छैन
२३	52000108S23	सालवाङ्ग तिरतिरे	मुल	0.33	छैन	राम्रो	छैन
२४	52000108S24	ठुलासिम २	मुल	0.34	छैन	राम्रो	छैन
वडा नं ९							
१	52000109S01	घोरल	मुल	0.37	छैन	मध्यम	छ
२	52000109S02	पाहाको कुर	मुल	0.3	छैन	मध्यम	छ
३	52000109S03	रईलिखोला	मुल	0.22	छैन	मध्यम	छ
४	52000109S04	वाटोमुनि हिले	मुल	0.11	छैन	मध्यम	छ
५	52000109S05	खपटे	मुल	0.13	छैन	मध्यम	छैन
६	52000109S06	छहराथाप्ला	मुल	0.22	छैन	मध्यम	छैन
७	52000109S07	वास	मुल	0.41	छैन	मध्यम	छैन
८	52000109S08	किमलावोट	मुल	0.13	छैन	मध्यम	छैन
९	52000109S09	चापडाडा	मुल	0.37	छैन	मध्यम	छैन
१०	52000109S10	थारखोला	मुल	0.25	छैन	मध्यम	छैन
१७							

श्रोत: फिल्ड सर्वेक्षण २०१५